

Ambtelijke evaluatie eerste maanden werken met de gedragscode bestendig beheer en onderhoud

**Oktober 2025
Evelien Bakker (WDO Delta)
Lonneke Schilte (waterschap de Dommel)**

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Per 1 april 2025 is de gedragscode soortbescherming voor de unie van waterschappen, bestending beheer en onderhoud (de gedragscode) goedgekeurd.

De waterschappen werken nu ongeveer een half jaar met deze “nieuwe” gedragscode.

Elk waterschap is bezig gegaan met de implementatie van deze gedragscode.

In de Commissie watersysteem vergadering van de unie van waterschappen is afgesproken dat de eerste maanden werken met de gedragscode ambtelijk wordt geëvalueerd. In dit document is de ambtelijke evaluatie beschreven.

1.2. Doel van de ambtelijke evaluatie

De ambtelijke evaluatie heeft als doel:

- Inzicht te krijgen hoe elk waterschap de gedragscode toepast
- Inzicht te krijgen in de praktijkervaringen van elk waterschap
- Inzicht te krijgen welk knelpunten er zijn en of die voor alle 21 waterschappen een knelpunt vormen
- Bevorderen van uitwisseling van kennis en ervaringen tussen de waterschappen

1.3. Opzet van de evaluatie

Ter voorbereiding van een landelijke bijeenkomst van de Community of Practice beheer en onderhoud van de waterschappen op 7 oktober 2025 is een vragenlijst bij alle 21 waterschappen uitgezet, zodat op de landelijke bijeenkomst een beeld geschetst kon worden over de eerste ervaringen met het werken met de gedragscode. De vragen zijn met name toegespitst op het maaibeheer van watergangen en minder op waterkeringen of het uitvoeren van andere onderhoudswerkzaamheden. Reden hiervoor is dat niet alle waterschappen keringen in beheer en onderhoud hebben en de verwachting vooraf gemaakt is dat de meeste knelpunten zich bij het onderhoud van watergangen voordoen. Dit kan echter per waterschap verschillend zijn. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn vervolgens benut als input voor de ambtelijke evaluatie.

1.4. Hoe om te gaan met de uitkomsten

Er bestaan grote verschillen tussen waterschappen en deze verschillen maken dat de antwoorden zorgvuldig geïnterpreteerd moeten worden. Verschillen die een rol spelen bij de implementatie van de gedragscode zijn:

- Welke type watergangen onderhouden worden door het waterschap. De normering wanneer een watergang als hoofdwatergang wordt gezien, verschilt per waterschap en daarmee verschilt dus ook per waterschap welke watergang door het waterschap wordt onderhouden en welke niet;
- Welke delen van het profiel worden onderhouden door het waterschap. Bijvoorbeeld wel of geen onderhoud aan het talud;
- De onderhoudsinrichting variërend van brede onderhoudspaden of smalle onderhoudspaden tot geen paden;
- Eigen onderhoudsdienst of alles uitbesteed of combinatie daarvan;
- De aanwezige beschermde soorten;
- De mate waarin het waterschap al bezig was met ecologisch maaibeheer;
- Of het waterschap al een geldige vergunning heeft van de betreffende provincie;
- Bestuurlijke keuzes.

Deze verschillen zorgen ervoor dat het ene waterschap iets als een groot knelpunt ervaart en een ander waterschap datzelfde knelpunt minder als een knelpunt ervaart.

Daarnaast was de implementatietijd tussen 1 april en start maaiseizoen erg kort waardoor waterschappen onvoldoende tijd hebben gehad om de gedragscode volledig te implementeren in de maaiwerkzaamheden. Een knelpunt dat nu werd ervaren hoeft dus niet een knelpunt te zijn voor de gehele duur van de gedragscode.

De vragenlijst is in korte tijd (1,5 week) ingevuld door ecologen, beleidsmedewerkers en uitvoerders van de verschillende waterschappen. Daarbij zijn inschattingen gemaakt en konden bepaalde vragen niet altijd volledig worden beantwoord. Ook bestaat er een kans dat diegene die de enquête heeft ingevuld geen volledig beeld heeft van de praktijk.

De ambtelijke evaluatie is dus zeker niet bedoelt om waterschappen aan te spreken op hun huidige werkwijze en ook niet om te bepalen of een bepaald waterschap “het braafste jongetje van de klas is”, maar dient om gezamenlijke knelpunten te benoemen.

2. Uitkomsten van de enquête

2.1. De respons

De enquête is uitgezet onder alle 21 waterschappen. Alle 21 waterschappen hebben meegedaan aan de enquête. De respons is dus 100%. Dit geeft duidelijk aan dat de gedragscode leeft bij alle waterschappen en men het belang inziet om ervaringen te delen.

2.2. Opbouw van de enquête

De enquête was opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De voorbereiding
- Het benodigde veldonderzoek
- Vergunning en controle door de omgevingsdienst
- De uitvoering
- Opleiding van personeel
- Communicatie
- Aanbevelingen voor de toekomst
- De ambtelijke en bestuurlijke knelpunten

Per onderdeel wordt in onderstaande paragrafen de uitkomsten toegelicht.

2.3. Uitkomsten “de voorbereiding”

Toelichting op de vragen

In de gedragscode is voorgeschreven dat als er gewerkt wordt in de kwetsbare periode (bijvoorbeeld het broedseizoen) van vogels er locatiebezoek moet worden uitgevoerd.

In de gedragscode is beschreven dat bij toepassing van de habitatbenadering in combinatie met het toepassen van de kaartlagenmethode locatiebezoek niet nodig is.

In de kaartlagenmethode worden de gegevens van de nationale databank flora en fauna (NDFF) gecombineerd met kenmerken van het gebied waar de werkzaamheden plaatsvinden. Op basis van deze methode kan dus vanachter het bureau bepaald worden waar wel of geen locatiebezoek nodig is.

Uitkomsten enquête

Vier waterschappen hebben aangegeven de kaartlagenmethode te hebben toegepast. Zeventien waterschappen hebben aangegeven de kaartlagenmethode niet te hebben toegepast.

Belangrijkste redenen voor het niet toepassen van de kaartlagenmethode waren:

- Te complexe methode
- Tijdgebrek

- Teveel locaties waar na uitvoering van de analyse van de kaartlagenmethode nog locatiebezoek nodig was
- Aanwezigheid van een vergunning van de provincie
- De keuze om voor een eigen methodiek te kiezen of om alles gewoon voor te lopen (locatiebezoek)

De waterschappen die de kaartlagenmethode hebben toegepast gaven aan dat voor gemiddeld 85% van de watergangen geen locatiebezoek meer nodig was.

Acht waterschappen hebben aangegeven dat ook in de periode augustus/ september watergangen nog moesten worden voorgelopen. De andere waterschappen hebben alleen in de maanden mei, juni en juli watergangen gecontroleerd op aanwezigheid van nesten van vogels.

2.4. Het benodigde veldonderzoek

In totaal hebben achttien waterschappen (een deel van) de watergangen vooraf geïnspecteerd op broedvogels. Drie waterschappen doen dit niet. Hun redenen daarvoor voor zijn: tijdgebrek (1 waterschap), niet nodig vanwege vergunning provincie (1 waterschap) en niet nodig vanwege maaien na het broedseizoen (1 waterschap).

Van de waterschappen, die wel langs watergangen zijn voorgelopen, kon niet elk waterschap aangeven hoeveel kilometer er uiteindelijk is voorgelopen. Tien waterschappen konden dit wel. Deze tien waterschappen hebben bij elkaar ruim 4000 kilometer aan watergangen afgelopen. Gemiddeld is dat 400 kilometer per waterschap.

Het voorlopen is voornamelijk gedaan door ecologen van de waterschappen en ecologisch deskundigen van de aannemers.

Bij zeven waterschappen zijn slechts een handvol nesten waargenomen tijdens het voorlopen. Bij een paar waterschappen was onbekend hoeveel nesten er zijn waargenomen. De andere waterschappen geven aan dat er 25 tot 1467 nesten zijn waargenomen. Waterschappen merken op dat grote nesten van bijvoorbeeld meerkoet en knobbelzwaan wel worden waargenomen, maar nesten van kleinere vogels niet. Met name in rietvegetatie zijn nesten zeer lastig op te sporen.

Waterschap Rivierenland gaf in de enquête nog het volgende aan:

De meeste nesten zijn gevonden vanaf de machine tijdens het werk zelf (door de machinist op de kraan/maaiboot), op locaties waar fysiek voorlopen vooraf niet nodig was. Daar waar wel fysiek voorlopen nodig was is niet tot nauwelijks iets gevonden. De lange vegetatie (slecht zicht) en slechte bereikbaarheid steile taluds zijn hier waarschijnlijk de oorzaak van. Van de 910 nesten die gevonden zijn, zijn er 5-10% gevonden tijdens het fysiek voorlopen, het overige is gevonden door oplettendheid tijdens het maaierwerk. De meldingen worden geregistreerd in de maaierapp, vaak ook met foto erbij. Zie afbeelding 1.

Inzet van drones

Het opsporen van nesten met behulp van drones is geen officieel goedgekeurde methode.

Zeven waterschappen hebben pilots met drones langs watergangen en keringen uitgevoerd

Bijvoorbeeld op locaties waar voorlopen niet mogelijk was.

Uit deze pilots blijkt dat het opsporen van nesten met name goed gaat in kortere vegetaties

Afbeelding 1: Een machinist bij waterschap Rivierenland zag soms meer nesten dan een ecologisch deskundige

bijvoorbeeld op de keringen. In hoge (riet) vegetaties kunnen nesten lastig worden opgespoord met drones. Een drone ziet soms meer dan een ecologisch deskundige. Het opsporen van fauna met drones gaat eigenlijk alleen 's nachts en in de vroege ochtend omdat dan het warmteverschil tussen fauna en de ondergrond het grootste is.

2.5. Vergunning en controle door de omgevingsdienst

Controle omgevingsdienst

Zes waterschappen hebben de afgelopen maanden een controle gehad van de omgevingsdiensten van de provincies. Bij een deel daarvan was de aanleiding een melding van bijvoorbeeld een vogelwacht of een verontruste burger. De controles zijn goed verlopen. Belangrijk is dat de werkprotocollen op het werk aanwezig is en de uitvoering conform het werkprotocol wordt uitgevoerd. Eén van deze waterschappen heeft een officiële waarschuwing gekregen, vanwege het mogelijk niet voldoen aan de specifieke zorgplicht bij verwijdering van Japanse duizendknoop. Eén waterschap heeft een controle gehad handhaver van de provincie zelf.

Vergunningen

Drie waterschappen hebben na de ingang van de nieuwe gedragscode alsnog een vergunning aangevraagd bij de provincie(s). Deze waterschappen hebben hierop nog geen reactie gehad van de provincies en dus ook nog geen vergunning. Eén waterschap had al een vergunning onder de "oude" gedragscode, die ook dit jaar nog geldig is en twee waterschappen hadden al een gedoogconstructie met de provincie. Deze twee waterschappen zijn op dit moment bezig om de gedoogconstructie omgezet te krijgen in een vergunning. De andere vijftien waterschappen hebben (nog) geen vergunning aangevraagd.

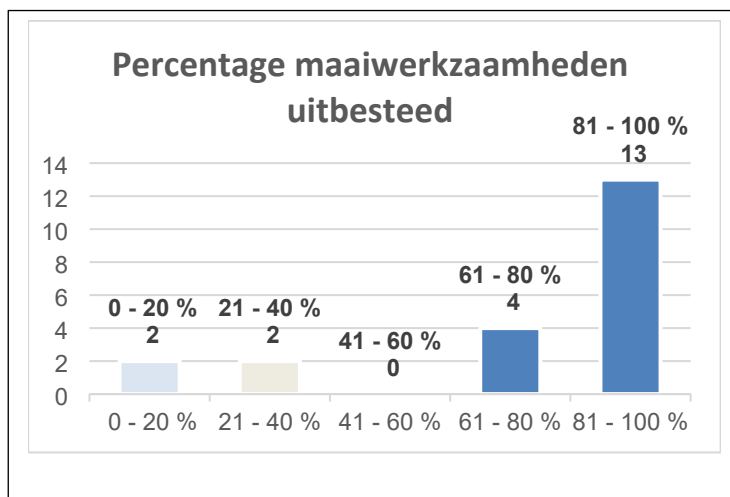
2.6. De uitvoering

Uitbesteden of zelf doen

Zeventien waterschappen hebben meer dan de helft van de onderhoudswerkzaamheden uitbesteed aan aannemers. Vier waterschappen hebben een relatief grote eigen onderhoudsdienst en besteden een klein deel (10-35%) uit. Zie grafiek 1.

Onderhoudsinrichting

Er zijn verschillende vormen vanaf waar een watergang wordt gemaaid. Dat kan bijvoorbeeld zijn vanaf het land of vanaf het water. Vanaf het land kan de watergang gemaaid worden vanaf een smal of breed onderhoudspad (vaak deels of geheel in eigendom van het waterschap) of vanuit het aangrenzende land (onderhoudsroute). Bij een vrij liggend onderhoudspad wordt het maaisel op het pad gelegd. Bij een onderhoudsroute door het land wordt het maaisel in het land gelegd van de aangrenzende eigenaar. De onderhoudsinrichting wordt onder andere bepaald door de breedte van de watergang en de bestuurlijke keuzes, die hierover in elk waterschap zijn gemaakt. Waterschappen met routes door het land zijn onder andere Noorderzijlvest, WDO Delta, Vechtstromen, Vallei en Veluwe, de Dommel, Zuiderzeeland en Scheldestromen. Wijzigingen in het

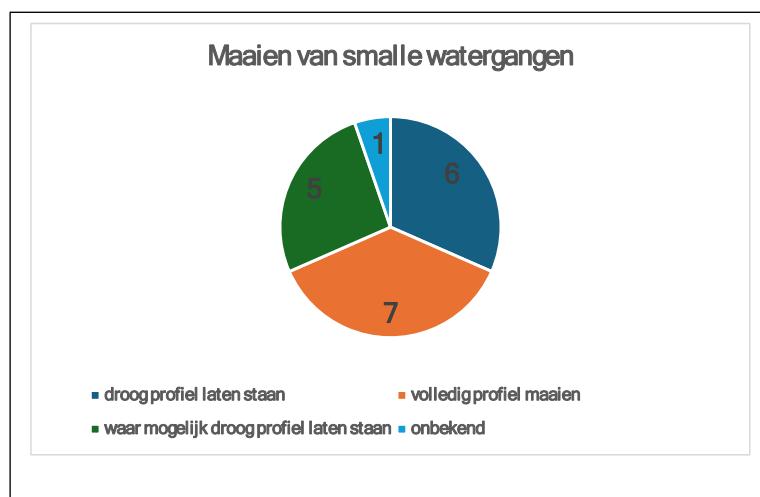
Grafiek 1 Percentage maaierwerkzaamheden uitbesteed en aantal waterschappen per percentageklasse

onderhoud aan de watergangen binnen deze waterschappen hebben daarmee direct gevolgen voor de aanliggende eigenaren.

Veel waterschappen hebben een mix van smalle onderhoudspaden, brede onderhoudspaden, onderhoudsroutes of varende onderhoud. Voorbeelden van waterschappen met deze mix zijn WDO Delta en waterschap de Dommel.

Toepassen habitatbenadering

Bij aanwezigheid van beschermde soorten geeft de gedragscode twee mogelijkheden om de werkzaamheden uit te voeren. De ene mogelijkheid (strategie 1) is het toepassen van de habitatbenadering, waarbij het hele jaar door altijd 1 natte en 1 droge oever begroeid is en een beperkt aantal soortspecifieke maatregelen genomen moeten worden. De andere manier is om alleen soortspecifieke maatregelen te nemen (strategie 2), die uitgebreider en complexer zijn dan de soortspecifieke maatregelen bij de habitatbenadering.

Figuur 1 Maaien van smalle watergangen

Negen waterschappen geven aan bij 80-100% van alle watergangen de habitatbenadering toe te passen. Andere waterschappen passen de habitatbenadering minder toe. Belangrijkste genoemde reden om geen habitatbenadering toe te passen en dus begroeiing in de watergang te laten staan, zijn de risico's op wateroverlast of watertekort. De habitatbenadering geeft aan dat voor smalle watergangen (<1 meter breed op de waterlijn) beide snorren (natte oevers) gemaaid mogen worden. Er blijft dat alleen 1 droge oever begroeid.

Bij zes waterschappen blijft inderdaad bij deze smalle watergangen de droge taluds staan. Bij zeven waterschappen worden deze smalle watergangen geheel gemaaid en bij vijf waterschappen blijft in smalle watergangen waar het vanuit de waterafvoer kan één droog talud staan. Zie figuur 1.

Waterschap Noorderzijlvest, waterschap Rivierenland en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier passen in de grotere watergangen relatief veel habitatbenadering toe, maar maaien in de watergangen < 1 meter het gehele profiel.

Zeven waterschappen geven aan meer habitatbenadering toe te passen dan in voorgaande jaren. Met name het laten staan van 1 talud in de winter is bij veel van deze waterschappen de belangrijkste wijziging.

De redenen waarom dat bij de andere waterschappen het % habitatbenadering niet gewijzigd is, is niet eenduidig uit de enquête te halen. Genoemde redenen op de COP dag van 7 oktober zijn: we lieten al veel vegetatie staan of niet haalbaar omdat de risico's op water aan- of afvoer te groot worden bij het laten staan van vegetatie.

In de praktijk komt echter regelmatig voor dat de aanliggende eigenaar of andere terrein beherende instanties als nog het talud, dat het waterschap had laten staan, eraf maait.

Inzet machines

Brede onderhoudspaden

De waterschappen met brede onderhoudspaden maaien deze paden hoofdzakelijk met een cyclomaaier/ schijvenmaaier of een messenmaaier. Eén waterschap geeft aan de breedspoor paden met een schijvenmaaier en een klepelmaaier te maaien. Dit waterschap heeft een gedoogconstructie met de provincie.

Smalle onderhoudspaden

Dertien waterschappen hebben smalle onderhoudspaden.

De meeste waterschappen met smalle onderhoudspaden klepelen de smal spoor onderhoudspaden en maken daarbij gebruik van de uitzonderingssituaties op het klepelverbod (zie bijlage 7 van de gedragscode). De andere waterschappen gebruiken voor het onderhoud van het smalspoorpad een weidebloter, messenmaaier of schijvenmaaier.

Taluds

Twee waterschappen maaien alleen het natte profiel. De droge taluds worden niet door deze waterschappen gemaaid.

De meeste waterschappen knippen nu het talud mee met de maaikorf. Vier waterschappen geven aan meer dan de helft van de taluds te klepelen. Eén van die waterschappen maakt daarbij gebruik van de uitzonderingssituaties uit de gedragscode. Daarnaast heeft dit waterschap een gedoogconstructie met de provincie.

Doorstroomprofiel

Het doorstroomprofiel wordt hoofdzakelijk gemaaid met een maaikorf of met de maaiboot.

Inzet van messenmaaier

Vier waterschappen maaien met messenmaaiers, waarbij o.a. de klepels zijn vervangen door T-messen (ook wel afgelopen jaar Y messen genoemd). Of de messenmaaier gezien worden als een klepelmaaier is nog een grijs gebied.

Wijziging inzet machines

Dertien waterschappen geven aan dat er dit maaiseizoen met andere machines is gemaaid dan in de voorgaande jaren. Belangrijkste wijziging is het niet meer of minder inzetten van de klepelmaaier in breedspoor situaties.

Maaelhoogte 10 centimeter

In de gedragscode staat vermeld dat de maaelhoogte minimaal 10 centimeter moet zijn. De maaelhoogte wordt door de waterschappen voorgeschreven in de werkbeschrijvingen, maar veel waterschappen geven aan dat dit in de praktijk niet altijd overal wordt gehaald. Door onder andere de grillige ondergrond.

Exotenbestrijding

Veertien waterschappen geven aan dat er beschermde soorten voorkomen op locaties waar exoten beheersbaar moeten worden gehouden. Vier waterschappen geven aan dat er mogelijk beschermde soorten aanwezig zijn, maar het niet zeker te weten. Drie waterschappen hebben geen locaties met beschermde soorten op plaatsen waar exoten aangepakt moeten worden. De meeste waterschappen geven aan dat op de locatie waar beschermde soorten en exoten voorkomen de exoten handmatig verwijderd kunnen worden en daarmee geen verstoring veroorzaakt van beschermde soorten. Echter af en toe volledig profiel maaien is dan wel noodzakelijk om de exoten waar te nemen en handmatig te kunnen verwijderen. Een paar waterschappen zijn nog aan het uitzoeken hoe hiermee om te gaan en twee waterschappen hebben een vergunning hiervoor aangevraagd bij de betreffende provincie.

Houtige opslag

Vijftien waterschappen verwachten meer houtige opslag als gevolg van het toepassen van de habitatbenadering en zien dit ook al in het veld ontstaan. Meest genoemde oplossing voor het tegengaan van de opslag is:

- Jonge loten gelijk verwijderen. Dit is echter zeer arbeidsintensief
- Talud vaker maaien. Hierbij is er dan geen sprake meer van habitatbenadering en moeten bij aanwezigheid van beschermde soorten extra soortspecifieke maatregelen worden genomen, die niet altijd kunnen worden toegepast.
- De opslag klepelen. Bij aanwezigheid van beschermde soorten kan dit alleen in de uitzonderingssituaties op het klepelverbod.

De vraag rees of maaisel met meer houtige opslag nog wel onder de ontvangstplicht valt. Dit is door een jurist van WDO Delta uitgezocht en maaisel met houtige opslag wordt nog steeds gezien als maaisel waar de ontvangstplicht voor geldt.

Schouw

Zeventien waterschappen kennen schouwwatergangen, waarbij de aanliggende eigenaren verantwoordelijk zijn voor het onderhoud aan deze watergangen. In deze watergangen kunnen ook beschermde soorten aanwezig zijn. De maatregelen die de aanliggende eigenaren moeten nemen voor de bescherming van die soort is een verantwoordelijkheid van de onderhoudsplichtige, maar kan in strijd zijn met regels die de waterschappen stellen aan de schouw. Juridisch gezien moet je dan de onderhoudsplichtige de mogelijkheid geven om aan alle plichten te kunnen voldoen. Veertien waterschappen geven aan geen andere schouwregels te hanteren. Twee waterschappen geven aan nog geen andere schouwregels te hanteren, maar in de toekomst mogelijk wel en één waterschap geeft aan wel andere schouwregels te hanteren, maar nog niet conform de gedragscode. Soms is een waterschap voor de helft zelf onderhoudsplichtige van een schouwwatergang. De gedragscode is in die gevallen niet altijd passend.

2.7. Opleiding van personeel

Veertien waterschappen hebben hun personeel de opleiding natuurbescherming niveau 1 of 2 laten behalen. Bij vier waterschappen heeft een deel van het personeel de opleiding behaald. Drie waterschappen hebben aangegeven het personeel (nog) niet te hebben opgeleid. Inmiddels hebben zes waterschappen een deel van het personeel opgeleid tot fauna inspecteur of fauna controleur en drie waterschappen geven aan dit binnenkort te gaan doen, zodat deze collega's het voorlopen mogen uitvoeren.

2.8. Communicatie

Meldingen

Elf waterschappen geven aan dat het aantal meldingen ten opzichte van vorig jaar is gestegen. Veel waterschappen kunnen niet precies aangegeven hoeveel meldingen er meer binnen zijn gekomen. Twee waterschappen geven aan dat de meldingen zeer fors zijn gestegen. Eén daarvan geeft aan meer dan 200 meldingen meer te hebben ontvangen ten opzichte van eerdere jaren. Bij 7 waterschappen is het gelijk gebleven en één waterschap kan er geen antwoord op geven. De meldingen gaan met name over het laten staan van vegetatie op taluds en de grote hoeveelheid maaisel die aanliggende eigenaren nu moeten ontvangen als gevolg van de wijziging van klepelmachine naar maaikorf op de taluds of door het langer laten staan van een talud. Met name bij rietvegetatie kan door verlaging van de onderhoudsfrequentie grote pakketten maaisel ontstaan, die tijdens het maaionderhoud in het aangrenzende land worden gelegd. Ook meldingen over

onkruidoverlast en houtige opslag komen binnen. Evenals meldingen dat we niet goed rekening hebben gehouden met flora en fauna en ons niet houden aan de gedragscode.

Communicatie inspanningen

Bijna alle waterschappen hebben aandacht besteed aan de wijzigingen in het beheer en onderhoud als gevolg van de gedragscode door bijvoorbeeld daar aandacht aan te besteden op de website. Afhankelijk van de wijzigingen voor het betreffende waterschap zijn flyers gemaakt, mediaberichten uitgegaan en/of nieuwsbrieven verstuurd.

2.9. Aanbevelingen voor de toekomst

Wijzigen van de watertemperatuurgrens voor beschermde vissen

In de gedragscode is voor het onderdeel maaien van watergangen aangegeven dat wanneer je geen habitatbenadering toepast op locaties met beschermde vissen, er geen werkzaamheden mogen plaatsvinden bij een watertemperatuur boven de 20 graden. Bij veel waterschappen met beschermde vissoorten (met name grote modderkruiper) treedt een watertemperatuur van 20 graden ongeveer op in de periode half mei tot september. Dit betekent dat alleen bij het toepassen van habitatbenadering werkzaamheden in de zomerperiode mogen worden uitgevoerd. Dit levert verhoogde risico's op voor wateroverlast of watertekort.

In de gedragscode is voor het onderdeel baggeren aangegeven dat ook bij toepassing van de habitatbenadering er geen baggerwerkzaamheden gedaan mogen worden bij een watertemperatuur van 20 graden.

In het kennisdocument grote modderkruiper, dat vergunningverleners bij provincies hanteren, wordt een watertemperatuur van 25 graden genoemd. Bij de evaluatie van de maatregelcatalogus heeft RVO onderkend dat de watertemperatuur gewijzigd moet worden naar 25 graden. Met de aanpassing in de maatregelcatalogus is het echter nog niet verwerkt in de gedragscode.

Dit zou kunnen bij een eventuele herziening van de gedragscode, maar het is de vraag of deze herziening er daadwerkelijk komt, of het kan gewijzigd worden in de nieuwe gedragscode van 2030. Een andere optie is dat alle waterschappen voor zich een vergunning bij provincies aanvragen, maar dat kost veel tijd en doorlooptijd. Het voorstel is daarom om ambtelijk contact op te nemen met LVVN en via een brief van LVVN deze temperatuur gewijzigd te krijgen. Zeventien waterschappen Geven aan dit een goed plan te vinden. De andere waterschappen durven ambtelijk geen volledig "ja" te geven en willen daarover interne (bestuurlijke) afstemming.

Gewenste onderzoeken

Op de vraag welke onderzoeken we nu zouden moeten opstarten om bij de volgende gedragscode voldoende de gewenste werkwijze te kunnen onderbouwen werden de volgende onderzoeken genoemd:

- Effect klepelen op biodiversiteit
- Machine onderzoek vooral naar klepelmaaier/messenmaaier (bijvoorbeeld machinekeuring Vlinderstichting)
- Effect op flora en fauna van huidige waterschapsmaterieel
- Aantonen dat voorlopen geen meerwaarde voor vogels oplevert, hoe effectief is de inzet van drones bij het voorlopen
- Aantonen dat habitatbenadering een maatregel is, die zeker opgenomen moet worden in de maatregelcatalogus
- Effecten van 10 cm maaihoogte
- Risico's van laten staan van taluds zoals houtopslag en oeverstabiliteit
- Hoe groot/ breed moeten waterlopen zijn om aan alle wensen van de RVO (LVVN) uit te voeren en watersysteem functioneel te houden (I&W)

- Kan je ecologische zones aanwijzen waar je meer doet voor ecologie en elders waar het minder kan/mag?
- Onderzoek naar nut en noodzaak 1 keer per jaar wisselen van talud
- Aanpak houtige opslag
- Wat is habitatongeschikt? Vroeg in voorjaar maaien of 3 keer per jaar?
- Onderzoek naar een alternatief voor werkzaamheden tijdens de vliegtijd van libellen
- Effect van onderhoud op broedende meerkoeten
- Uitwerking kaartlaagmethode
- Onderzoek naar percentage sparen versus frequentie (was is effectiever, vaker schonen met meer vegetatie sparen of minder vaak schonen met minder vegetatie sparen)

De meest genoemde onderzoeken zijn de onderzoeken naar habitatbenadering en de onderzoeken rondom de effecten van maaimethodes op flora en fauna.

Gegevens voor een toekomstige evaluatie van de gedragscode

Op de vraag welke gegevens worden vastgelegd voor een toekomstige evaluatie van de gedragscode geven eigenlijk bijna alle waterschappen aan daar nog niet specifiek over te hebben nagedacht. Dit komt deels omdat de aandacht volledig is uitgegaan naar de implementatie. Eén waterschap geeft aan in het nieuwe bestek evaluatie te hebben opgenomen tem behoeve van de evaluatie van de gedragscode.

2.10. Ambtelijke en bestuurlijke knelpunten

In bijlage 1 is een overzicht gegeven van de antwoorden op de vragen:

- Waar loopt jouw waterschap het meest tegen aan bij het toepassen van de gedragscode?
- Zijn er bij jouw waterschap knelpunten in de implementatie van de gedragscode, die ook bestuurlijk spelen?

Daaruit blijkt dat bij vijftien waterschappen knelpunten voorkomen, die ook bestuurlijk spelen.

Meest genoemde knelpunten gaan over de uitvoerbaarheid. Er zijn zorgen over:

- Persoonlijke aansprakelijkheid van medewerkers
- Arbo veiligheid van medewerkers
- Toename van het aantal meldingen en de agressie die soms vrijkomt bij een melding
- Onvoldoende beschikbare ecologisch deskundigen (voor opstellen van ecologische werkprotocollen en voorlopen van watergangen in het veld)
- De gevolgen van het niet meer kunnen klepelen van brede onderhoudspaden en taluds
- De hoeveelheid houtige opslag en riet dat toe neemt als gevolg van de habitatbenadering
- De toename van het risico op wateroverlast/ watertekort als gevolg van het laten staan van begroeiing
- De financiële consequenties van het gewijzigde maaionderhoud

3. Conclusie en aanbevelingen

3.1. Conclusie

De uitkomsten van de enquête laat zien, dat elk waterschap bezig is om de gedragscode te implementeren. Op onderdelen lopen veel waterschappen echter aan tegen dezelfde knelpunten.

Dat zijn:

- Het verplichte voorlopen, dat niet effectief lijkt te zijn
- De consequenties van het klepelverbod in breedspoorsituaties (hoeveelheid maaisel op de onderhoudsroutes en de onvrede van de aanliggende eigenaren daarover)
- De consequenties van het toepassen van de habitatbenadering (Arbo veiligheid, houtopslag en toename van rietvegetaties, risico's voor de water aan- en afvoer)

Oorzaken van die knelpunten zijn deels het gevolg van de geringe implementatietijd tussen 1 april en

de start van het maaiseizoen.

Andere belangrijke oorzaken zijn de conflicterende eisen met de andere wettelijke doelen en de beperkte beschikbare ruimte van een watergang. Daarnaast is vaak nog onvoldoende in beeld waar precies beschermde soorten voorkomen. Waterschappen kiezen er dan voor om er maar vanuit te gaan dat de beschermde soort er zit.

3.2. Aanbevelingen

De huidige gedragscode is via een moeizaam proces tot stand gekomen, waarbij veel gesprekken zijn gevoerd met het ministerie (LNVN), RVO en de soortorganisaties. In dit proces werd duidelijk dat de waterschappen veel praktijkkennis hebben, maar onvoldoende wetenschappelijke onderbouwing hadden om aan te tonen dat de voorgestelde werkwijzen recht doen aan de bescherming van wettelijke beschermde flora- en fauna.

De oplossing voor de knelpunten zit in:

- Het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van maaionderhoud op de beschermde flora en fauna
- Investeren in de relatie met RVO, ministerie en met name de soortorganisaties.

Wees verder voorzichtig met aandacht voor de knelpunten vragen in de media om op deze wijze iets verandert te krijgen. Dit werkt verstoort mogelijk de relaties, die we voor het verdere proces hard nodig hebben.

Veel waterschappen kennen dezelfde knelpunten, zorg daarom dat niet elk waterschap voor zich naar oplossingen gaat zoeken. Pak de onderzoeken gezamenlijk op, zodat er ook een landelijk beeld ontstaat in plaats van een regionaal beeld. Stel hiervoor een plan van aanpak op, zodat bij herziening van de gedragscode of het opstellen van een nieuwe gedragscode je voorbereid bent en met feiten de gesprekken kan voeren met betreffende partijen.

Bijlage 1 Antwoorden ambtelijke en bestuurlijke knelpunten

Antwoorden op de vraag:

Waar loopt jouw waterschap het meest tegen aan bij het toepassen van de gedragscode?

- Brede maaipaden waar we nu niet meer mogen klepelen. Vooral in het najaar waarbij de ondergrond (klei) nat is. Andere machines die we nu hebben getest komen niet goed door de dikke brede rietkragen heen, en krijgen het materiaal (riet) niet goed omhoog uit de lange steile taluds. Dit moet in meerdere snedes omhoog worden gebracht. Hierdoor rijden machines meerdere keren heen en weer over de maaipaden waardoor er in natte omstandigheden spoorvorming optreedt. Dit is niet veilig voor onze medewerkers. Daarbij komt nog dat het materiaal wat na 3 snedes op het maaipad ligt moet worden opgehaald. Onze maaipaden zijn momenteel niet ingericht (breed genoeg) voor maaien en afvoeren.
- Individubescherming versus behoud/versterking leefomgeving
- Niet meer kunnen klepelen van de taluds, 20°C Grote Modderkruiper, voorlopen onhaalbaar
- Persoonlijk aansprakelijkheid vanuit WNB, geen overgangsperiode, geen rekening gehouden met positieve effecten uit het verleden, publieke opinie.
- Angst voor wateroverlast winter in smalle waterlopen en bij aangelanden, houtopslag, oeverinstabiliteit, veiligheid eigen medewerkers, veiligheid keringen (denk aan bever etc), doelen en functies worden gestapeld op waterlopen die puur voor afvoer destijds zijn aangelegd (soms zelfs versmald in ruilverkaveling), verplichtingen uit wetgeving conflicteren nu met elkaar
- *1. niet meer mogen klepelen, waardoor ontstaan van extra en hoge rietgroei + daardoor slecht/geen zicht op watergang/onderhoudsroute en daardoor arbotechnisch onveilig/onverantwoord. *2 het vele maaisel op de kant + klachten daarover. *3. de beheer- en onderhoudskosten zijn zeer fors gestegen. *4 er zijn nog niet of nauwelijks voldoende beschikbare alternatieve maaimachines voorhanden + onduidelijkheid welke machines nu én in de toekomst (na herziening van de gedragscode) mogen worden ingezet + beperkte beschikbaarheid van uitvoerend personeel . *5 veel te geringe beschikbaarheid van ecologen/voorlopers. *6 geen maatwerk meer mogelijk door eigen waterschapsecologen zoals dat in de vorige gedragscode nog wel het geval was. *7 de maatschappelijke acceptatie van aanliggende grondeigenaren en andere bewoners van het gebied is fors verminderd, waardoor niet alleen klachten zijn toegenomen maar ook confrontaties zijn verhard t.o.v. afgelopen jaren. *8 de hydrologische risico's zijn lastig op voorhand heel goed in te schatten/modelmatig te voorspellen en daarmee dus vergroot.
- Voorlopen nesten is weinig zinvol en gevaar op papieren werkelijkheid, waar taluds niet meer geklepeld mogen worden veel gewas op de kant en slecht zicht bij slootwerk, alternatief op klepelen is vaak intensiever maaien met reguliere maaimachine wat niet voor ecologie niet perse beter is. Wat we wel zien is dat agrariërs minder snel meldingen doen en gewoon zelf de overblijvende vegetatie op de taluds gaan klepelen/maaien.
- Niet meer traditioneel kunnen klepelen bij zwaardere vegetatie (ook als dit op een werkp pad terecht komt), maaien over een talud heen dat niet gemaaid mag worden (gebrek aan zicht), toename houtopslag, eenzijdig talud laten staan. Wisselen van kant zonder tweezijdig onderhoudspad. Eén aannemer kan dit uitvoeren en aannemers gaan blijkbaar niet aanpassen/innoveren. Beken met twee fasen profiel. Er wordt niet geïnvesteerd in (nieuwe) technieken we hadden een driepoot, maar die is verkocht omdat het beheer niet meer door eigen personeel wordt uitgevoerd.
- 1. de verplichting tot veldonderzoek voor alle beschermde soorten inclusief het 'borgen van een goede staat van instandhouding' . Het raadplegen van de NDFF vindt RVO onvoldoende

en ervan uitgaan dat een beschermde soort er wil zit is eveneens niet meer toegestaan. 2. het aanscherpen van de ondergrenzen van de habitatbenadering / het gelijk trekken van soortspecifieke eisen op locaties met beschermde soorten naar alle locaties.

- maaien van smalle wateren met weinig ruimte, grote hoeveelheden maaisel bij maar 1x per jaar wisselen van oever (veel zwaar gewas/riet), exotenbestrijding conflicteert met habitatbenadering, niet maaien tijdens vliegtijd beschermde libellen (mei t/m augustus). bepalen wat nat profiel is bij een sterk wisselend waterpeil, eenzijdig maaien (overkant) wanneer 3m hoog riet het zicht op het werk belemmert. conflicterende taken/wetten; zorgplicht voor een goed watersysteem en voldoen aan de omgevingswet.
- Heel veel lang maaisel op de kant en weinig zicht bij werkzaamheden en verkeersveiligheid. Hopen dat de kaartlagenmethodiek hier oplossing voor brengt.
- Gedragscode heeft alleen uitzondering voor klepelmaaieren bij veiligheidsrisico's, maakt geen uitzondering voor praktische uitvoerbaarheid. Houtige opschot, tegen emissie/windschermen, meerjarige gewassen, subsidieregelingen (bloemstroken). Waterschap Scheldestromen kent geen onderhoudspaden, veel kleine sloten met enorme rietgroei
- Klepelverbod (m.n. droge taluds i.r.t. hoeveelheid riet); te krap watersysteem waardoor je de habitatbenadering niet kan toepassen (waterkwaliteit versus waterkwantiteit). Maaien door derden.
- WW: op dit moment nog niet, maar bij nadere uitwerking verwachten we knelpunten bij het toepassen van kaartlagenmethode in relatie tot; a) waterkeringen: steilte van taluds icm verstoring door wegverkeer en wandelaars. b) wegbermen binnen NNN-gebieden, wegbermen zijn smal, aanwezigheid van veel verkeer en maken eigenlijk geen direct deel uit van NNN. Uitdaging: klepeluitzondering irt afvoeren van maaisel en beschikbaarheid van bruikbaar materieel op smalle wegen en wegbermen met veel bomen en obstakels irt tot veel/groot verkeer. Watersystemen: vooral knelpunt in acceptatie door derden: meer lang maaisel op de kant. Langs de kassen: maaisel op het gazon en niet meer geklepeld in het talud. In Akkerbouwgebied: het niet meer klepelen van beide de taluds waar drainagebuizen uitlopen. Knelpunt ook dat wij één zijde maaien en één laten staan en dat vervolgens de perceeleigenaar de zijde die bleef staan zelf gaat maaien (gebeurd met regelmaat ondanks voorlichting). Soms is beide zijden maaien nodig om het water te kunnen onderhouden vanaf de kant. Vanaf het water onderhouden kan daar ecologisch ongewenst zijn i.v.m. opwoeling en bijbehorende zuurstofproblemen.
- Straal van 10 meter rondom een vogelnest en het niet meer mogen verplaatsen van meerkoeten nesten.
- Strakke voorschriften op centimeters of % ten opzichte van maaiconcepten. Weinig ruimte voor eigen invulling en veel software en apps moeten aangepast worden aan de nieuwe werkwijze. Aanpassingen aan de legger die gedaan moeten worden, dit is een bestuurlijk proces en kan niet vandaag op morgen worden uitgevoerd. Verder de habitatgeschiktheid die voor veel soorten breed interpreteerbaar is.
- Beschikbaarheid ecologen voor schrijven EWP's en uitzetten onderzoek. Maatschappelijk is de gedragscode nog niet volledig geaccepteerd. Inspectie dijken in de zomer is moeilijker. Toezicht moet beter georganiseerd worden. We hebben als waterschap waterlopen waar we voor de halve sloot onderhoudsplichtig zijn, het is ingewikkeld om hier een methode voor aan te geven die voor aannemers begrijpelijk is. We weten nog niet goed of het wisselen van de te sparen zijde is sloten goed gaat werken, dit moet nog blijken.
- aantal soorten zaten er vroeger niet in en nu wel bijvoorbeeld de Haas. Theorie en praktijk liggen dan ver uit elkaar. We gaan er nu praktisch mee om
- De gedragscode past niet meer overal op de werkzaamheden zoals we gewend waren deze uit te voeren (onder andere standaard overal klepelen).

- Speelt niet door ontheffing, krappe ruimte in combinatie met vegetatie laten staan en uitvoeringsperiode, geen capaciteit voor complexe ecologisch onderzoek

Antwoorden op de vraag:

Zijn er bij jouw waterschap knelpunten in de implementatie van de gedragscode, die ook bestuurlijk spelen?

- Ja, voornamelijk de veiligheid van onze medewerkers. Mogelijk ook de financiële gevolgen (aanschaf machines etc)
- nog niet, ivm te doorlopen vergunningtraject
- Aantal meldingen uit het gebied, toenemende kosten
- Financiële consequenties, borgen waterveiligheid (aan/afvoer), alleen met veel extra onderzoek en maatregelen zwaar beperkend uitvoerbaar geworden (belangenafweging), Arbeidsveiligheid, Hoeveelheid maaisel ontvangstplicht
- Angst voor wateroverlast winter in smalle waterlopen en bij aangelanden, houtopslag, oeverinstabiliteit, veiligheid eigen medewerkers, veiligheid keringen (denk aan bever etc), doelen en functies worden gestapeld op waterlopen die puur voor afvoer destijds zijn aangelegd (soms zelfs versmald in ruilverkaveling), verplichtingen uit wetgeving conflicteren nu met elkaar
- *1. niet meer mogen klepelen, waardoor ontstaan van extra en hoge rietgroei + daardoor slecht/geen zicht op watergang/onderhoudsroute en daardoor arbotechnisch onveilig/onverantwoord. *2 het vele maaisel op de kant + klachten daarover. *3. de beheer- en onderhoudskosten zijn zeer fors gestegen. *4 er zijn nog niet of nauwelijks voldoende beschikbare alternatieve maaimachines voorhanden + onduidelijkheid welke machines nu én in de toekomst (na herziening van de gedragscode) mogen worden ingezet + beperkte beschikbaarheid van uitvoerend personeel . *5 veel te geringe beschikbaarheid van ecologen/voorlopers. *6 geen maatwerk meer mogelijk door eigen waterschapsecologen zoals dat in de vorige gedragscode nog wel het geval was. *7 de maatschappelijke acceptatie van aanliggende grondeigenaren en andere bewoners van het gebied is fors verminderd, waardoor niet alleen klachten zijn toegenomen maar ook confrontaties zijn verhard t.o.v. afgelopen jaren. *8 de hydrologische risico's zijn lastig op voorhand heel goed in te schatten/modelmatig te voorspellen en daarmee dus vergroot.
- Alles wat onze kerntaken hindert. Kosten baten analyse. Weerstand omgeving. Ymessen en algenmaaien
- Bestuurders van WAM maken zich zorgen over de uitvoerbaarheid. Bijvoorbeeld over de onderzoeksverplichting (veldonderzoek) die verder reikt dan het werken met de NDFF en verspreidingsatlassen
- Verhoogd risico op wateroverlast door meer begroeiingsweerstand; te grote hoeveelheden biomassa op de kant (met name bij veel riet kan door het langdurig sparen van dezelfde oever een enorme hoeveelheid biomassa ontwikkelen). Persoonlijke aansprakelijkheid/strafrechtelijke vervolging medewerkers
- Ontvangstplicht en interpretatie ambtelijk/ bestuurlijk van de regels en politieke achterban
- Praktische uitvoerbaarheid en kostenbeheersing (korfmaaien is duurder dan klepelmaaien)
- Gebrek aan tijd implementatie gedragscode. We werken met bestuurlijk besluit om van gedragscode af te wijken.
- Er is een leggerwijziging nodig om de breedte categorieën van watergangen overeen te laten komen met de gedragscode.
- Bestuurders maken zich zorgen om onkruiden zoals distels en kruiskruiden.
-